

DOI: [https://doi.org/10.31392/Hileya-PHILOSOPHIC-AL-2023.7-9\(186-188\).02](https://doi.org/10.31392/Hileya-PHILOSOPHIC-AL-2023.7-9(186-188).02)
 УДК 37.091.12.011.3-051:81'232]:001.32-027.63

**РОЛЬ ЗАКОРДОННИХ
АКАДЕМІЧНИХ ПРАКТИК В
СТРАТЕГІЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ
ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ**

**THE ROLE OF FOREIGN ACADEMIC
PRACTICES IN THE STRATEGY
OF LANGUAGE TRAINING OF
PEDAGOGICAL PERSONNEL**

Вашкевич В. М.,

доктор філософських наук, професор,
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова (Україна, Київ)
e-mail: gileya.org.ua@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1312-4315>

Жижко Т. А.,

доктор філософських наук, професор,
Український державний університет імені
Михайла Драгоманова (Україна, Київ)
e-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Vashkevych V. M.,

doctor of philosophy, professor,
Ukrainian State University named after
Mykhailo Drahomanov (Ukraine, Kyiv)
e-mail: gileya.org.ua@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1312-4315>

Zhizhko T. A.,

doctor of philosophy, professor,
Ukrainian State University named after
Mykhailo Drahomanov (Ukraine, Kyiv)
e-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Визнання необхідності модернізації мовної підготовки майбутніх педагогічних кадрів покладає необхідність впровадження сутнісних інновацій, з одного боку, та створення додаткових можливостей для іншомовного спілкування з іншого.

У статті виявлено, що формування як лінгвістичних, так й для соціальних навичок студентства відбувається особливо ефективно, коли мовна та міжкультурна компетенція, набута при вивченні іноземної мови, підкріплюється досвідом реального іншомовного спілкування та міжкультурної взаємодії, який забезпечується в результаті спілкування з носіями мови як на теренах України, так й закордоном, передусім через закордонні академічні практики.

Охарактеризовано низку спеціальних програм освітньої мобільності, зокрема програми «Erasmus-Mundus», «Tempus», «Socrates», «Молодь» (Youth Programme), Програма «Акція Жан Моне – Розуміння Європейської Інтеграції» (Jean Monet Action – Understanding European Integration), «Люди».

Встановлено, що роль академічних практик у

вдосконаленні мовних навичок значуща, адже їх учасники здобувають фахові знання іноземною мовою, часто мають можливість відвідування мовних курсів, а також мають розумітися з місцевою спільнотою. Адміністрація вітчизняних педагогічних закладів освіти з метою стимулювання відповідних практик має забезпечувати відповідну інформаційну підтримку та підготовку їх потенційних учасників через цілеспрямоване формування міжкультурної компетенції та культури іншомовного спілкування.

Розкрито, що створення додаткових можливостей для іншомовного спілкування передбачає використання можливостей спілкування з іноземними студентами – носіями іноземної мови в Україні та потенціалу міжнародних академічних практик.

Ключові слова: освітня мобільність, мовні навички, закордонні практики, мовна підготовка, міжкультурна взаємодія, академічна практика.

Recognition of the need to modernize the language training of future teaching staff requires the introduction of essential innovations, on the one hand, and the creation of additional opportunities for foreign language communication, on the other.

The article revealed that the formation of both linguistic and social skills of students is particularly effective when the linguistic and intercultural competence acquired during the study of a foreign language is reinforced by the experience of real foreign language communication and intercultural interaction, which is provided as a result of communication with native speakers as a on the territory of Ukraine, as well as abroad, primarily through foreign academic practices.

A number of special programmes of educational mobility are characterized, in particular the programmes «Erasmus-Mundus», «Tempus», «Socrates», «Youth Programme», the programme «Jean Monet Action – Understanding European Integration» (Jean Monet Action – Understanding European Integration), «People».

It has been established that the role of academic practices in improving language skills is significant, because their participants acquire professional knowledge in a foreign language, often have the opportunity to attend language courses, and also have to understand the local community. The administration of domestic pedagogical educational institutions in order to stimulate relevant practices should provide appropriate informational support and training of their potential participants through purposeful formation of intercultural competence and culture of foreign language communication.

It was revealed that the creation of additional opportunities for foreign language communication involves the use of communication opportunities with foreign students – speakers of foreign languages in Ukraine and the potential of international academic practices.

Keywords: educational mobility, language skills, foreign practices, language training, intercultural interaction, academic practice.

Постановка проблеми. Найефективнішим методом вдосконалення мовних навичок є спілкування з носіями мови безпосередньо у мовному середовищі, в результаті чого відбувається «повне занурення» у відповідну мову, культуру та соціальні практики. Така ситуація можлива за умови перебування в країні вживання мови або принаймні перебування в іншомовному середовищі. У випадку необхідності вдосконалення навичок англійської мови часто достатньо перебування за кордоном, не обов'язково в англійськомовних країнах, адже англійська мова – мова міжнародного спілкування.

Окрім того англійська – також мова академічного міжнародного спілкування, що вказує на вагомий **роль закордонних академічних практик** у вдосконаленні мовних навичок. Окрім того, саме закордонні академічні практики, на відміну від туристичних та інших закордонних подорожей, не лише великою мірою відкриває шлях до реалізації прагнень кожного у напрямку підвищення рівня професійної освіти, отримання сучасних, на вимогу ринку праці, конкурентоспроможних знань та умінь, але й значною мірою націлена на міжкультурну взаємодію, розвиток діалогу культур.

Виклад основного матеріалу. Закордонні академічні практики мають різноманітні вияви від участі студентів у короткотермінових наукових та начальних заходах – у конференціях, симпозіумах, круглих столах, наукових школах в рамках здійснення науково-дослідної діяльності до здобуття студентом знань і навичок у ВНЗ країни, в якій він не має статусу громадянина. Останній випадок називають студентською академічною мобільністю. Дане поняття характеризує мобільність, як переміщення студента в іншу країну на навчання, здатність студента швидко й ефективно самоорганізуватися, ефективно працювати, змінюватися відповідно до життєвих і професійних потреб, адаптуватися до певного соціального середовища та груп [9, с. 131]. Академічна мобільність набула широкого розповсюдження в процесі формування єдиного європейського простору вищої освіти через зближення підходів різних країн до організації освіти та визнання документів про освіту інших країн.

Освітню мобільність в Європейському Союзі забезпечує низка спеціальних програм з багатомільйонними бюджетами. Серед них програми «Erasmus-Mundus», «Tempus», «Socrates», «Молодь» (Youth Programmes), Програма «Акція Жан Моне – Розуміння Європейської Інтеграції» (Jean Monnet Actions – Understanding European Integration), програма «Люди» [6, с. 45–53]. Окрім того, тривалий час діють міжнародні академічні програми фонду ім. Фулбрайта, Ради академічних обмінів IREX, Німецької асоціації академічних програм DAAD, освітніх організацій «Alliance

Française» та «Edu France», університетської агенції Франкофонії тощо. У межах відповідних програм можливі програми подвійного дипломування, спільних ступенів, коротко і середньо строківих програм мовного обміну тощо.

Поза офіційними програмами обміну існує і спонтанне пересування студентів різними країнами. Така форма академічної мобільності передбачає самостійний вибір особи, що навчається, свого освітнього вектору. Тобто студент самостійно обирає іноземний ВНЗ для стажування чи магістерської підготовки. У такому випадку всі матеріальні та нематеріальні видатки покриваються самим студентом.

Й нарешті, існує ще одна форма академічної мобільності, ключовим аспектом якої є можливість працевлаштування. Тобто, особи, які навчаються, обирають певний вид послуг іноземного ВНЗ (цикл тренінгів, курсів і т.п.), з можливістю отримання додаткового сертифікату, наявність якого підвищить затребуваність даної особи на ринку праці. Також до цієї форми можуть належати програми, які спрямовані на отримання практичних навичок та комбінують у собі не лише цикл освітніх програм, а й екскурсії в офіси компаній, бізнес-практикуми тощо [2].

За даними Міністерства освіти та науки України, щорічно на навчання закордон виїжджає близько 20 тисяч студентів, тільки 15% їдуть на повноцінні магістерські програми, решта – стажування. Основними програмами обміну студентів, які діють на території нашої держави – це ERASMUS MUNDUS, програма імені Фулбрайта, The Edmund S. Muskie Graduate Fellowship Program тощо. Наприклад, програма ERASMUS MUNDUS функціонує в Україні з 2004 року. За цей період понад 8 000 студентів взяли у ній участь. Зокрема, тісна співпраця налагоджена з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національним авіаційним університетом, Львівським національним університетом. Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна [1, с. 192].

За даними Інституту ЮНЕСКО українські студенти навчаються, здебільшого в Росії, Німеччині та Польщі. В десятку країн, де найчастіше навчаються українці, також входить США, Франція, Чехія, Італія, Угорщина, Австрія, Велика Британія [5]. У більшості випадках, за виключенням навчання в Росії, навчання відбувається англійською мовою, в окремих випадках двома мовами – англійською та державною мовою країни перебування або виключно державною мовою країни перебування. Отже, високий рівень володіння англійською, а в окремих випадках ще однієї мови, постає вагомим критерієм конкурсного відбору абітурієнта або претендента на участь

у певній програмі обміну, літній школі або іншому навчально-науковому заході. Саме рівень володіння іноземною мовою постає чи не найголовнішим фактором «здобуття можливості отримати якісну європейську освіту за обраним напрямом підготовки, розширити свої знання у всіх галузях європейської культури, і врешті, відчуті себе повноцінним громадянином Європи» [9, с. 131].

Таким чином, сама по собі можливість участі у різноманітних закордонних академічних практиках постає вагомим стимулом вивчення іноземної мови та вдосконалення мовних знань.

Відібрані студенти під час академічних практик паралельно з фаховими знаннями, вдосконалюють чинні мовні знання, часто мають можливість вивчення іншої мови (якщо навчання відбувається англійською, студенти часто вивчають національну мову країни перебування), а також перед ними постає завдання налагодження порозуміння з місцевою спільнотою. Так, відбувається процес налагодження кроскультурної комунікації – не просто вивчення мови, а набуття мовних навичок при живій комунікації з жителями даної країни [10, с. 142].

Останнє цілком відповідає призначенню багатьох програм академічної мобільності. Наприклад основа популярної програми ERASMUS MUNDUS – міжкультурний діалог, а популяризація вивчення мов та мовної різноманітності є однією з конкретних цілей програми ЄС в сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту на період 2014-2020 ERASMUS+. Налагодження взаєморозуміння та співпраці представників різних культур у вирішенні глобальних проблем людства серед завдань й інших програм обміну. Зазвичай вони передбачають набуття певних мовних навичок, оскільки відбувається не лише звичайний обмін з метою навчання, а обмін, який має на меті вивчення предметів посередництвом іншої мови, значно збагачуючи загальні мовні здібності учнів і перспективи міжнародного працевлаштування.

Загальні переваги такого навчання не потребують доказів. Студенти зустрічаються, знайомляться з новою культурою і мовою, усвідомлюють багате європейське різноманіття і уніфікованість, відбувається взаємне фахове і культурне збагачення від обміну досвідом, з'являється імпульс до інновацій і адаптації на всіх рівнях [8, с. 246]. Все це відповідає одному із основних принципів загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, згідно з яким «лише шляхом кращого оволодіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці, та подолати упередження й дискримінацію» [3].

Дослідження досвіду міжкультурної взаємодії, проведені серед чинних і колишніх учасників міжнародних освітніх програм, демонструють, що попередній досвід міжкультурної взаємодії позитивно впливає на установки і поведінку в ситуаціях нових контактів з представниками іншої країни і культури. Зокрема, студенти-учасники міжнародних освітніх програм більш орієнтовані на суб'єкт-суб'єктну взаємодію з іноземцями. При цьому досвід міжкультурної взаємодії провокує переоцінку минулого досвіду особистості, тобто перетворює «картину світу» суб'єктів взаємодії, організуючи її як більш гнучку, багатобразну, таку, що створює можливості для прояву суб'єктивної активності. Під час участі у міжнародних освітніх програмах студенти отримують велику кількість суб'єктивно значущої інформації відносно країни візиту, її культурних, географічних та інших особливостей. В результаті стереотипи відносно представників іншої культури стають більш позитивними і гнучкими. Якщо порівнювати студентів, що брали участь в подібних програмах, з точки зору рівня толерантності, то їх показники виявляються набагато вище аналогічних показників у тих їх ровесників, які були ізольовані від взаємодії з іншими культурами [4, с. 14].

Участь у міжнародних академічних практиках безумовно є дуже цінним досвідом з мовної та кроскультурної підготовки. Проте це не означає, що академічні практики мають бути єдиними джерелом такої підготовки. Більш того, студенти, що не підготовлені до міжкультурної комунікації, потрапляючи в іншу країну, в чуже соціокультурне середовище стикаються із значними труднощами. Серед них, мовний бар'єр, недостатні знання мови, необізнаність із традиціями та звичками іншого народу, незнання прав та обов'язків, поведінки, а також системи Європейської освіти.

Як свідчать результати дослідження викладачів та студентів Луцького національного технічного університету, проведені на кафедрі іноземних мов протягом двох років (2012–2013), у студентів, які вперше потрапляють за кордон, на початку, у процесі міжкультурної комунікації, виникає так званий «комунікативний шок». Це пов'язано не лише із недостатніми знаннями іноземних мов, а й з відсутністю сформованої соціокультурної компетенції. Тобто студенти, які перебувають за кордоном, не дуже добре орієнтуються у системі специфіки культури країни, де вони перебувають, а саме: норм, оцінок, переконань, ставлень, правил і т. ін., яким слідують і які поділяють члени цієї культури. Відповідно, створюється наступна проблема, з якою стикаються студенти, це проблема адаптації. Відповідно студенти не можуть повноцінно навчатись, знайомитись з культурними цінностями, спілкуватися з ко-

легами, брати участь у різноманітних заходах тощо, через неможливість повністю адаптуватися в іншомовному середовищі [9, с. 131]. Перелічені вище труднощі, як правило, з часом долаються й переважна більшість учасників міжнародних освітніх програм позитивно оцінюють свій досвід академічної мобільності, у тому числі з точки зору прогресу у розвитку іншомовної комунікації, та готові взяти участь у нових програмах. Проте, не завжди студенти мають достатньо часу для адаптації або відведений час для академічних закордонних практик використовується не достатньо ефективно.

Отже, розвиток програм академічної мобільності та інших академічних іноземних практик, між іншим, вимагає відповідної підготовки їх потенційних учасників. Невід'ємною складовою такої підготовки є формування міжкультурної компетенції та культури іншомовного спілкування під час університетських курсів іноземної мови. Опановуючи іноземну мову, студенти окрім комунікативних навичок здобувають міжкультурну компетенцію, яка в даному випадку містить у собі пізнання цінностей культури країни мови, що вивчається, оволодіння новим культурним простором. Набута студентами міжкультурна компетенція під час вивчення іноземної мови є складовою толерантного ставлення до представників інших культур і народів [4, с. 13–14]. Окрім цілеспрямованих заходів із формування міжкультурної компетенції під час курсів іноземних мов, необхідні проведення семінарів, презентацій, круглих столів тощо для студентів, де учасники академічної мобільності можуть поділитися своїм досвідом, дати корисні поради студентам, які вагаються, потребують відповідної інформації про програми обміну, дисципліни і перспективи майбутнього працевлаштування [9, с. 132].

Окрім того, окремі міжнародні програми забезпечують мовну підтримку. Власне у межах згадуваної вище ERASMUS+ передбачені можливості з надання лінгвістичної підтримки задля більшої ефективності і дієвості академічної мобільності, покращення продуктивності навчання. Лінгвістична підтримка доступна для мови, яку використовують учасники для вивчення, проведення стажування або волонтерства за кордоном в рамках діяльності довгострокової мобільності. Лінгвістична підтримка здебільшого пропонується в Інтернеті, оскільки електронне навчання має свої переваги у вивченні мови з точки зору доступу і гнучкості. Інтернет-підтримка включає в себе обов'язкове оцінювання мовної компетентності та добровільні мовні курси. Мовне оцінювання є найважливішим аспектом ініціативи для того, щоб надати кожному учаснику правильну програму та зібрати дані про мовні навички учасників мобільності. Таким чином, учасники прохо-

дять мовне оцінювання до мобільності, а на кінець періоду мобільності проводиться ще одне оцінювання для моніторингу прогресу в мовній компетентності. Результати тестування мовного оцінювання, яку учасники проходять перед від'їздом не перешкоджатиме їм брати участь у мобільності, незалежно від результату. До того, потужність онлайн-інструментів розвинена настільки, щоб охопити всі мови, бенефіціарами проектів мобільності буде надаватися фінансування з метою забезпечення лінгвістичної підтримки для мов, не доступних через онлайн-сервіс, що пропонує Комісія. Інновації та передові методи, спрямовані на формування мовних навичок можуть включати, наприклад, викладання та методи оцінювання, розробку педагогічних матеріалів, досліджень, технічні засоби у вивченні мови та підприємницьку діяльність, які використовують іноземні мови. Крім того, фінансування мовної підтримки може здійснюватися за необхідності для бенефіціарів Стратегічного партнерства, що організують довгострокову навчальну та викладацьку діяльність для співробітників, молодіжних працівників та учнів. Що стосується нагород «Європейського мовного знаку» (ELL), національні агентства заохочують проводити – на добровільній основі – регулярні (щорічні або раз у два роки) національні змагання в країнах-учасниках програми. Нагорода ELL має служити стимулом використовувати і поширювати результати передового досвіду в багатомовності, а також заохочувати суспільний інтерес до вивчення іноземних мов [11, с. 16–17].

Можливості вдосконалення мовних навичок надаються також програмами DAAD та Embassy CES. Німецька служба академічних обмінів DAAD надає стипендії студентам бакалаврату і магістратури для відвідання мовних, країнознавчих курсів, а також фахових курсів німецької мови, які пропонуються державними або державно визнаними німецькими ВНЗ або мовними інститутами при ВНЗ у Німеччині. Літні або інтенсивні курси мають тривати щонайменше 18 днів (максимально 5 днів на тиждень, не рахуються дні приїзду та від'їзду), мати від 25 навчальних годин на тиждень. Основними критеріями відбору кандидатів є: попередня академічна успішність, переконливе обґрунтування з описом попереднього навчання та вибору спеціальності, знання німецької мови [7]. Аналогічним чином діють стипендії на літній курс з німецької мови у Баварії.

Британська програма Embassy CES має дещо іншу спрямованість. Вона розрахована на IT та бізнес спеціалізації, строком близько 12 тижнів (половина терміну розрахована на вдосконалення мовних навичок (з англійської мови), решта – стажування за спеціальністю) [1, с. 192].

Окрім того, майже завжди учасники про-

грам довгострокової мобільності поза межами конкретних програм мають можливість відвідувати мовні курси на базі приймаючого університету безкоштовно або за мінімальну плату.

Висновки. Отже, формування як лінгвістичних, так і соціальних навичок студентства відбувається особливо ефективно, коли мовна та міжкультурна компетенція, набута при вивченні іноземної мови, підкріплюється досвідом реального іншомовного спілкування та міжкультурної взаємодії, який забезпечується в результаті спілкування з носіями мови як на теренах України, так й за кордоном, передусім через закордонні академічні практики.

Роль академічних практик у вдосконаленні мовних навичок значуща, адже їх учасники здобувають фахові знання іноземною мовою, часто мають можливість відвідування мовних курсів, а також мають розумітися з місцевою спільнотою. Адміністрація вітчизняних педагогічних вишів за метою стимулювання відповідних практик має забезпечувати відповідну інформаційну підтримку та підготовку їх потенційних учасників через цілеспрямоване формування міжкультурної компетенції та культури іншомовного спілкування.

Список використаних джерел

1. Глибовець В. Л., Степанець І. О. Академічна мобільність як новий вид сезонної міграції населення. *Географія та туризм*. 2013. Вип. 26. С. 188–195.
2. Жижко Т. А. Академічна мобільність-об'єктивна умова розвитку університетської освіти. *Нова парадигма*. Філософія. Політологія. Соціологія: журнал наук. праць. 2010. Вип. 96. С. 12–19.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання; наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Зарівна О. Т. Мова як чинник формування толерантності студентської молоді в глобалізованому суспільстві: Автореф. дис. к. пед. н. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 22 с.
5. Здіорук С. І., Богачевська І. В. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>.
6. Мирончук Н. М., Левківський М. В. Болонський процес і вища освіта України: навч.-метод. посібн. Житомир, 2010. 152 с.
7. Літні курси у Німеччині для іноземних студентів. DAAD Україна. URL: http://www.daad.org.ua/ukr/stip_hsk.html.
8. Поченюк Я. Зміст європейських моделей білінгвальної освіти: від теорії до практики. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 5 (Ч. 2). С. 246–251.
9. Триднюк В. А. Вивчення іноземних мов в процесі академічної мобільності студентів. Наукові записки РДГУ. 2014. Вип.10(53). С. 130–133.
10. Федерова І. І., Трофименко Я. В. Академіч-

на мобільність українських студентів сучасного українського простору. Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2012. Вип. 2. С. 139–144.

11. Erasmus+ Довідник програми; пер. І. Ю. Недотопа, О. О. Сірук. 2014. 312 с. URL: <http://www.stu.cn.ua/media/files/pdf/erazm15.pdf>.

References

1. Hlybovets V. L., Stepanets I. O. Academic mobility as a new type of seasonal population migration. *Geography and tourism*. 2013. Issue 26. P. 188–195.
2. Zhizhko T. A. Academic mobility is an objective condition for the development of university education. A new paradigm. *Philosophy. Politology. Sociology: Journal of Sciences. works* 2010. Issue 96. P. 12–19.
3. Pan-European recommendations on language education: study, teaching, evaluation; of science ed. S. Yu. Nikolaeva. Kyiv: Lenvit, 2003. 273 p.
4. Zarivna O. T. Language as a factor in the formation of tolerance of student youth in a globalized society: Author's abstract. thesis K. Ped. N. 13.00.01 - general pedagogy and history of pedagogy; National Pedagogical University named after M. P. Drahomovan. Kyiv, 2008. 22 p.
5. Zdioruk S. I., Bogachevska I. V. Academic mobility as a factor of Ukraine's integration into the global scientific and educational space. Analytical note. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>.
6. Myronchuk N.M., Levkivskiy M.V. Bologna process and higher education of Ukraine: teaching method. manual Zhytomyr, 2010. 152 p.
7. Summer courses in Germany for foreign students. DAAD Ukraine. URL: http://www.daad.org.ua/ukr/stip_hsk.html.
8. Pochenyuk Ya. Content of European models of bilingual education: from theory to practice. *Problems of modern teacher training*. 2012. No. 5 (Part 2). С. 246–251.
9. Trydniuk V. A. Learning foreign languages in the process of academic mobility of students. *Scientific notes of RDSU*. 2014. Issue 10(53). P. 130–133.
10. Federova I.I., Trofymenko Ya.V. Academic mobility of Ukrainian students in modern Ukrainian space. *Bulletin of NTUU «KPI»*. Philosophy. Psychology. Pedagogy. 2012. Issue 2. P. 139–144.
11. Erasmus+ Program Handbook; trans. I. Yu. Nedotopa, O. O. Siruk. 2014. 312 p. URL: <http://www.stu.cn.ua/media/files/pdf/erazm15.pdf>.